

ADANA / CEYHAN HALK KÜLTÜRÜNDE
SOSYAL BİR ZÜMRE OLARAK “ABDALLAR”
“ABDALS” AS A SOCIAL GROUP IN
ADANA/CEYHAN FOLK CULTURE

GÜLSÜM TARÇIN

Dr. Öğr. Üyesi, Kiliş 7 Aralık Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Assist. Prof. Dr., Kiliş 7 Aralık University, Faculty of Science and Letters, Dep. of Turkish Language and Literature
gulsuntar@hotmail.com gtarcin@kilis.edu.tr
 <https://orcid.org/0000-0002-6218-6862>

Atıf / Citation

Tarçın, G. 2020. “Adana / Ceyhan Halk Kültüründe Sosyal Bir Zümre Olarak “Abdallar””. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute*. 68, (Mayıs-May 2020). 175-196

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü- *Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi- *Received Date* : 09.08.2019
Kabul Tarihi- *Accepted Date* : 07.05.2020
Yayın Tarihi- *Date Published* : 31.05.2020
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4251>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by iThenticate programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - *Journal of Turkish Researches Institute*
TAED-68, Mayıs - May 2020 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851
www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

ADANA/ CEYHAN HALK KÜLTÜRÜNDE
SOSYAL BİR ZÜMRE OLARAK “ABDALLAR”
“ABDALS” AS A SOCIAL GROUP IN
ADANA/CEYHAN FOLK CULTURE

GÜLSÜM TARÇIN

Öz

Abdallar, göçebe ya da yerleşik olarak yurdun birçok yerinde dağınık halde yaşayan ve başta müzisyenlik olmak üzere, demircilik, kalaycılık, sepetçilik, sünnetçilik gibi birçok zanaatı icra ederek geçimini sağlayan Türkmen topluluklarıdır. Geçmişten günümüze değişen hayat şartları, üretimin el değiştirmesi, teknoloji vs. gibi nedenlerle her ne kadar bu zanaatların bazıları yok olmuş olsa da, Adana/Ceyhan’da Abdallar, geçmişte toplum hayatında bu faaliyetleriyle yer alarak, halk kültürünün önemli bir parçasını oluşturmuşlardır. Yılın belli aylarında genellikle yerleşim yerlerinin dışında çadırlarda yaşamışlar ve göçebe bir yaşam sürdürmüşlerdir. Bu Abdallar yaptıkları işlere göre anılmışlardır. Davul zurna çalanlar, sepetçilik, demircilik ve kalaycılıkla uğraşanlar, sünnetçilik yapanlar o dönemin ihtiyaçlarını karşılayarak günün şartlarında önemli bir boşluğu doldurmuştur. Bu makalede, geçmişte Ceyhan’a bağlı İsalı, Tumlu, Selimiye’de yaşayan kaynak kişilerden derlenen bilgiler ışığında, sosyal bir zümre olarak Abdalların zanaatları, düğün geleneğindeki işlevleri, eğlendiricilik ve eğiticilik vasıfları, giyimleri, hitap şekilleri vs. yaşantılarına ilişkin ayrıntılar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk kültürü, Adana/Ceyhan, Abdallar

Abstract

Abdals are Turkmen communities that live in many parts of the country as nomads or residents in a scattered state and make a living by performing many crafts such as forging, tinsmithing, basketry and circumcising, especially as musicians. Life conditions that changed from past to present, change of production, technology etc. Although some of these professions have disappeared for reasons such as, Abdals in Adana / Ceyhan have taken part in the community life with these activities in the past and formed an important part of the folk culture. During certain months of the year, they usually lived in tents outside the settlements and lived a nomadic life. These Abdals are known for their work. Those who play the drums and the clarion, basketry, forging and tinsmithing, those who circumcised have met the needs of that period and filled an important gap in the conditions of the day. In this article, in the light of the information collected from key informants living in İsalı, Tumlu and Selimiye of Ceyhan in the past, the crafts of Abdals as a social group, their functions in the wedding tradition, entertaining and educational qualities, their dresses, their appeal forms. life details will be tried put forward.

Key Words: Folk culture, Adana/Ceyhan, Abdals.

Structured Abstract

According to the information obtained from studies on Çukurova folk culture and compiled from key informants, Abdals have occupied an important place in Çukurova folk culture from past to present. In this article, with reference to the definition that Abdals are Turkish communities living the nomadic life in Anatolia, Abdals' being important building blocks of the cultural structure in the areas they live in is evaluated based on the Adana/Ceyhan illustration. The seat gained by the Abdals living in Isali, Tumlu, Selimiye villages of Ceyhan in the social and cultural life of the period is revealed by the data obtained from key informants on many respects ranging from their handicrafts to wedding traditions, ways of communicating and exchanging information with the villagers, lifestyles, clothing, amusingness and instructiveness.

Abdals mentioned in this article residing in the Caynak locality of Ceyhan today, they are the Abdals that lived the nomadic or settled life in the villages (Isali, Selimiye, Tumlu) of Ceyhan in the past. According to the narrations of the key informants, being migrant settlers in Tumlu in the past, they reside in Ceyhan/Sağkaya and the Imamoglu district in Adana, as well, today.

Data relating to the social life of Abdals in the Adana/Ceyhan region, which constitutes an important part of the Çukurova geography, obtained from key informants that have witnessed at least the past fifty years also include important details about the Abdals. Isali, Tumlu, Selimiye referred to as villages in the statements of the key informants in the article are accepted as localities of Ceyhan in the laws made today.

It is possible to mention the following based on the data obtained from key informants on the Abdals in the vicinity of Ceyhan in the sense of illustrating the place thereof in Turkish folklore:

a-They had the nomadic lifestyle in the past despite leading the settled life today,

b-They lack a territory or land,

c-They have various handicrafts (musicianship, basketry, tinsmithing, forging and circumcising) and earn their livelihood therefrom.

Abdals took an important role in those days by way of meeting the needs of the villagers playing the drums and the clarion in weddings; carrying out various handicrafts such as basketry, tinsmithing, forging and circumcising; selling their products or bartering goods. Furthermore, there are people among these Abdals who have become famous in reference to the places they reside in. Each key informant names at least one Abdal known by everyone in their village in the past. Such Abdals become prominent as those playing the drums and the clarion, entertaining people by playing the drums and somersaulting at the same time, and performing circumcisions. Abdals that live on basketry, forging, tinsmithing and playing the drum were named according to their professions and communed with their professions. Practising these professions seasonably meeting the needs of the villagers, they themselves went to the fields during harvest and threshing seasons to meet their own food needs from the villagers. They used this food to meet other needs through barter when necessary. Although they have had the nomadic or settled lifestyle and put up their tents outside the villages, they have always been in contact with the local people. Leading the nomadic or settled lifestyle depending on their professions, the Abdals were classified into the following categories:

1-Drum-clarion musicianship in weddings and during the months of ramadan,

2-Basketry (making of baskets that are used by the villagers in carrying things and that suit the needs of the villagers),

3-Forging in the form of sharpening agricultural implements used in agricultural activities and manufacturing various home appliances,

4-Tinsmithing for the tinning of copper containers used in the cuisine culture of the period,

5-Circumcising,

6-Working as jobbers in agricultural labour.

Abdals have taken part in the social life in these regions as a social class by way of practising these professions.

Abdals; who have become famous as forgers manufacturing the objects and agricultural implements that will serve the villagers in their daily lives and rendering such objects and agricultural implements more practical, as basketmakers with the baskets they make for use in carrying the crops in the post-harvest period and in running errands, as tinsmiths in the upkeep of copper kitchen containers used in that day's conditions and -above all- with their musicianship, which is permanent and one of their main means of living; have acted as an important part of the folk culture of Adana/Ceyhan with a wide array of activities ranging from playing the drum in ramadan and musicianship in weddings to the "Şaba" tradition (tradition of giving presents to the newly married couples as a contribution to the wedding house, a sign of social solidarity), and organization of various festivities. Although they have preferred to live away from residential areas, they have communed with the villagers in all fields of the social life and been held in high esteem by the villagers. They have met their needs from the fields during the harvest season and supplied their food for the winter from the villagers.

Although changing living conditions, means of transport, replacement of production models in the satisfaction of needs due to technological advancements etc have narrowed down the working areas and living spaces of Abdals and transformed their way of life from a nomadic lifestyle into a settled lifestyle; Abdals of Ceyhan have continued their existence doing various works. In today's conditions, forging cannot be practised anymore due to the modernization of agricultural implements. Basket making continues and baskets are sold by Abdals travelling on minibuses village by village. Tinsmithing has come to an end upon introduction of porcelain kitchenware in place of copper containers. Weddings, on the other hand, are usually held in wedding venues in the cities with electronic musical instruments now. However, Abdals are invited to weddings apart from those held in wedding venues, mostly in the rural areas. Furthermore, weddings do not continue for days as before and end on the same day and that must have affected the earnings of Abdals. Abdals have taken part in wedding festivities ranging from guest welcoming to the "şaba" tradition and from somersaulting to dancing. Today, such instruments as the clarinet and the violin accompany the drum and the clarion as instruments played by Abdals in various festivities, especially in festivities with music and alcohol. They train their children on playing the drum and the clarion and provide them with vocal training as from a very young age. This demonstrates their instructive nature. Not only the males but also the females thereof have taken part in social life and contributed to their livelihood by visiting houses selling various materials for doweries or daily household chores.

In conclusion, although social life has changed and lost its former liveliness, Abdals in Ceyhan continue their existence within the established culture in this wind of change with the help of their professions.

Giriş

1. Abdal Kavramı ve Abdal Topluluğu

Türkçe Sözlük'te "Abdal" kavramı birkaç anlamda açıklanmıştır. Bunlar, 1. Safeviler devrinde İran'da yaşayan Türk oymaklarından biri. 2. Anadolu'da yaşayan oymaklardan bazıları: Geygel Abdalları. 3. Tasavvufta manevi üst bir rütbe (Türkçe sözlük, 2011: 3). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat'ta ise "Abdal" kelimesinin tanımı için "ebdâl" karşılığı verilmiştir. Buna göre birkaç anlamı bulunmaktadır: 1.dünya ile ilgisini kesip, Tanrı'ya bağlanmış olan derviş. Efganistan'da bir Türk topluluğunun, Anadolu'da göçebe bir halkın adıdır. Aşırı Alevî olup kendilerine "Seyyid Gazî Yetimleri", büyüklerine de "dede" derlerdi. 2.aptal, şaşkın, alık, ahmak, budala anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu, 1993: 198). Bir başka sözlükteki tanımlardan birinde ise, Abdal Safeviler devrinde İran'da bulunan önemli Türk oymaklarından birinin adı. Bu oymağa Şamlu kabilesi arasında rastlanır. İran devlet büyükleri içinde hatırı sayılır kişilerden olan Abdallu Hüseyin Hanın (Abbas I devri) ve Hasan Hanın Horasan beylerbeyi olması, bu oymağın Horasan yakınındaki Türk kabilelerinden biri olduğunu, sonradan Şamlulara katıldığını düşündürür. Türkmenistan'da, Nazar ötesinde, Türkmen kabileleri arasında da Abdal isimli bir kabile vardır. Türkmen geleneğine göre, Kay'ın oğlu ve selefi Esen'den gelen 12 boydan birincisi Abdal'dır. Damgası Ay'dır (Meydan Larousse, 1969: 14).

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere Abdallarla ilgili iki ortak görüş çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, Anadolu'da ve Anadolu dışında yaşayan Türk toplulukları oldukları, ikincisi ise tasavvufi anlamda kullanılarak manevi bir rütbe addedilmesidir. İslam Ansiklopedisi'nde de bu anlamda kullanılmıştır. Buna göre, yine "ebdal" kelimesi karşılığında, "halk tarafından bilinmeyen, fakat kudretli nüfuz ve te'sirleri ile nizâm-ı âlemi muhafazaya iştirak eden evliyanın sûfilik meratip silsilesindeki derecelerinden biridir, şeklinde tanımlanmaktadır. Abdal'ın merkezi Suriye'dedir. Bunların vazifeleri icap edince, yağmur yağdırmak, harbi kazandırmak ve âfetleri defetmek suretiyle, Müslümanlara yardım etmektir", şeklinde tanımlanmaktadır (İslam Ansiklopedisi, 1945: 3-4). Abdallar hakkında çalışma yapmış bazı araştırmacılarca ise; Abdalların Anadolu'da birçok şehirde aşiret halinde yaşayan, halk kültürünün düğün ve diğer eğlencelerinde müzisyenlik yaparak yer aldıkları ifade edilmiştir: Orta Anadolu'nun Kırşehir, Kırıkkale, Nevşehir, Yozgat, Niğde, Ankara gibi şehirleri başta olmak üzere, ülkemizin çeşitli bölgelerinde aşiret halinde yaşayan kimi topluluklar vardır. Bunlardan bir tanesi, genelde yaşadıkları bölgelerin evlenme ve düğün gelenekleri etrafında teşekkül etmiş uygulamalarında ve eğlencelerinde yer alan unsurların icrasında başlıca rolü oynayan müzisyen topluluklarını oluştururlar. Bu topluluk mensuplarına halk arasında hem birey olarak, hem de topluluk olarak "Abdal" denir (Caferoğlu 1959: 76; Köprülü 1935: 40-41; Kılıçkiran 1977: 7960; Timuroğlu 1980: LXXIX; Erkan, 2009'dan). Naci Atabeyli, Abdallarla ilgili yazısında, Abdalları iki noktadan tetkik ederek, bunlardan birincisinde "Abdal" kelimesinin taşıdığı anlam itibarıyla sofuluk, kalenderlik, dervişlik gibi mefhumlar ifade ettiğini bildirmiş; ikincisinde ise verilen bilgiye göre, Anadolu (Urum) abdalları soy ve boy itibarıyla Türk-Türkmen uruklarından birisine mensupturlar. Çiftçilik, başlıca sanatları olmakla beraber, göçebelerinin subaşlarında, söğüt gölgelerinde, söğüt dallarından yaptıkları sele, sepet gibi şeyler dolayısıyla, kendilerini çingâne zannedenlere esef ederler. Buna rağmen: "Taşlayan bizden, taşlatan bizden değil!" diyerek güler, geçerler (Atabeyli, 1934: 111-112).

Sosyolojik çalışmalar içinde yer alan peripatetik topluluklar hakkında verilen bilgilere göre, Abdalların da bir göç sürecinden geçerek Anadolu'ya gelmeleri ve herhangi bir arazi ya da toprağa bağlı olmayan göçebe yaşantıları, ayrıca ürettikleri malları değiş tokuş usulü ya da satarak geçimlerini sağlamaları gibi nedenler, onların da bu toplulukların içinde yer aldığını düşündürmektedir:

Peripatetik topluluklar kapitalizm öncesi toplumlarda gıda üretiminin temel kaynağı olan toprak ve hayvan sürülerinden tamamen ya da kısmen yoksun olan insan kümeleridir. Bu gruplar doğal kaynaklarını kaybetme nedenlerine göre üç alt gruba ayrılabilirler:

1-Temel yaşamsal faaliyetlerini icra ettikleri orman ya da savana tipi alanlardan doğal nedenler ya da başka toplumların baskıları nedeniyle ayrılmak zorunda kalan eski avcı toplayıcılar.

2-Hayvan sürülerini doğal ya da toplumsal nedenlerle kaybetmiş eski çoban göçebeler.

3-Topraklarını doğal ya da toplumsal nedenlerle kaybetmiş eski tarımcılar (Yıldırım, 2018: 23).

Söz konusu toplulukların varlıklarını sürdürebilmelerinin yegâne yolu zanaat bilgi ve becerilerini kullanarak köy, kasaba ve kent yerleşiklerine ya da çoban göçebelere ürettikleri mal ya da hizmetleri sunmaktır. Demircilik, kalaycılık, bakırcılık, cambazlık, müzisyenlik, kuyumculuk, dişçilik, halk hekimliği, sünnetçilik söz konusu zanaatlardan sadece birkaçıdır. Her bölgede müşteri topluluklarının taleplerine, zanaat göçebelerinin sahip oldukları bilgi ve becerilere ve içinde yaşanılan coğrafyanın özgünlüklerine göre farklı meslekler ortaya çıkabilir. Soğuk mevsimi kamp alanlarında, köy, kasaba ve şehirlerin daha ziyade dış bölgelerinde bulunan evlerinde geçiren peripatetik gruplar sıcak mevsimde müşteri toplulukları arasında ürettikleri malların satışı ya da hizmet sunumu amacıyla dolaşırlar. Kimi durumlarda buldukları bölgede ürettikleri mal ya da sundukları hizmete dönük talep yeterince yüksekse zanaat göçebeleri daha sabit bir yaşam biçimine yönelmiş, hatta kimi örneklerde tamamen yerleşmişlerdir. Buna karşılık sabit konutların bulunduğu bölgede müşteri talebinin kısıtlı olması peripatetik toplulukları çok geniş bir fiziksel coğrafyada hareketli olmaya zorlamıştır.

(Yıldırım, 2018: 24).

Abdalların da peripatetik topluluklar içinde yer aldığını düşündüren bu özellikler; buldukları yerlerde Abdal topluluklarının da bağlı oldukları topraklar olmamakla birlikte, müzisyenlik başta olmak üzere, sepetçilik, kalaycılık, demircilik, sünnetçilik gibi çeşitli zanaatlara sahip olmaları ve sıcak mevsimlerde köy köy dolaşarak ürettikleri malları satarak geçinmeleri, bu nedenle de coğrafi hareketlilik içinde olmalarıdır.

Gerek konargöçerlikleri, gerekse yaptıkları işler, bazı yerleşim yerlerinde dışlanmaları, toprak edinmeye çalışmamaları, yaptıkları işin rağbet görmemesi, kendi aralarındaki çelişkiler gibi birçok nedenle Abdallar sürekli yer değiştirmişler. Buldukları kent ve kasabalardaki en uç, en elverişsiz

yerleşim yerleri genellikle Abdallara ait. Birçok yerleşim yerinde, çalgıcılık dışında işler yapan Abdallar ekonomik yönden güçlenmişler. Bu kesim, Abdallığını çoğu yerde gizliyor. Çalgıcılık, bohçacılık, sepetçilik gibi işler yapan Abdalların oturdukları evler, alabildiğine elverişsiz, baraka, gecekondu arası yapılar. Toprak edinmede geç kalmaları ve yaptıkları işler nedeniyle sık sık yerleştikleri köy, mahalle ve mezralar boşalıyor. Ya topluca bir yere ya da değişik yerlere yerleşiyorlar. Onun için dün Abdal köyü denilen yerde karşınıza Abdal çıkmayabilir. Çingene olarak tanınan topluluk da birçok yerleşim yerinde Abdallarla iç içe yaşıyor. Kürt Abdalı diye anılan grup için ise Abdallar; onlar Abdal değil, ancak aynı işi yaptıkları için öyle anılıyorlar diyorlar

(Aksüt, 2002: 11).

Bu makalede, Abdalların Anadolu'da göçebe yaşayan Türk toplulukları oldukları tanımlamasından hareketle, yaşadıkları bölgelerde kültürel yapının önemli yapı taşları olduklarının Adana/Ceyhan örneklemede değerlendirilmesi yapılacaktır. Derlenen bilgiler neticesinde, Abdalların sosyal bir zümre olarak toplum hayatında nasıl yer edindikleri ortaya çıkarılarak, başka çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Öncelikle Abdalların Anadolu'da coğrafi dağılımları, yaşayış biçimleri, icra ettikleri zanaatlar vs. hakkında bilgiler verilerek; Ceyhan'a bağlı İsalı, Tumlu, Selimiye'deki Abdalların o dönemin toplumsal ve kültürel yaşantısında nasıl bir yer edindikleri zanaatlarından, düğün geleneklerine, köylü ile olan iletişim ve alışveriş şekillerine, yaşayış biçimlerine, giyimlerine, eğlendiricilik, eğiticilik vasıflarına kadar birçok çeşitli yönden kaynak kişilerden elde edilen veriler neticesinde ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.1. Türk Dünyasında Abdallar

Batı ve İç Anadolu'nun tamamında; Bolu, Eskişehir, Denizli, Ankara, Konya, Antalya, Adana, Gaziantep, Nevşehir, Kayseri, Sivas, Tokat, Yozgat, Sinop ve Çorum illerinde nüfusa kaydedilmiş Abdal topluluğunun yaşadığı bir takım köyler vardır. Abdal adına, teyit edilmese de, birçok köyde rastlanmaktadır (Andrews, P. A., 1989: 94). Bugün Abdallar, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yaşamaktadırlar. Antalya, K. Maraş, G. Antep, Adana, Ş. Urfa, Konya, Sivas, Osmaniye, Amasya, Dinar, Osmançık, İskilip, Van, Merzifon, Mecitözü, Havza, Karaman, Kulu, Mut, Muş, Elmalı, Keskin, Kırşehir, Niğde Çiçekdağı, Tarsus, Erzurum, Hatay, Eskişehir, Burdur, Tokat, Nevşehir, Tunceli, Manisa, Zonguldak vs. gibi yerleşim birimlerinde Abdallar yerleşik hayata sahiptirler. Denilebilir ki günümüzde Türkiye'nin hemen her yerinde Abdallar yaşamaktadır (Okumuş, 2005: 600-601). Abdallar, Türkiye'nin dışında Afganistan, Çin, Azerbaycan, Türkmenistan gibi ülkelerde de yaşamaktadırlar. Yapılan çalışmalar, bunların da aslında bazı özelliklerinin Türkiye'deki Abdallarla benzer olduğunu göstermektedir. Bu Abdallar hakkında A. D. Gülçiçek'in verdiği bilgilere göre "ilk düzenli çalışmayı yapanlar, F. Grenard (Le Turkestan et le Tibet, Leroux 1898), P. Pelliot (Les Âbdâl de Painâp, in: Journal asiatique, Xe Série, t. IX, 1907,) ve Albert v. Le Coq (Die Abdal, in: Baessler-Archiv, Band II, Leipzig/Berlin 1912) gibi batılı araştırmacılar ve şarkiyatçılardır (Okumuş, 2005: 601).

Le Coq, 1901-1902'de Berlin Şark Komitesi (Berlin Orient-Comité) tarafından İslahiye yakınlarındaki Zincirli (Zencirli) köyünde, eski kale tepesinde bir araştırma yapmak için gönderilen araştırma görevlileriyle birlikte gönüllü stajyer olarak Adana'ya gider, oradan da Zincirli'ye geçer. Burada Musa ve oğlunun adı Ali olan iki Abdal'la karşılaşır. Baba-oğul, ara sıra Alman araştırmacılarının depolarına gidip, onlara keklik ve ağaçtan yaptıkları ev eşyaları satıyorlarmış. Zincirli köyü civarındaki Abdallar'ın bütün varlığı bir kara çadır, bir inek, bir de avurtları çökük bir eşektir. Gayet fakir olan bu insanlar, ağaç kaşık, iğ (kirmen, eğirmen; kürççe: teşi veya serteşi), tütün tahtası (dar-i tütin), müzik aletleri, özellikle 'tambur' dedikleri bağlama (saz), su fiçisi veya testisi, sepet ve elek yapıp satarak, düğünlerde müzik yaparak, ayrıca keklik tutarak geçimlerini sağlıyorlar. Bunlar daha çok kendi aralarında kız alıp veriyorlar. Müslüman olduklarını söyledikleri hâlde, kurallarını pek önemsedikleri yoktur.

(Okumuş, 2005: 603-604).

Ülkütaşır'ın bundan geçmiş yıllarda verdiği bilgilere göre, Abdallar, ekseriyetle yerleşik ve kısmen göçebe bir halde yaşayan Alevî-Kızılbaz zümrelerden biridir. Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde birtakım Abdal köyleri, müteferrik yığınakları, yani obaları vardır. Göçebe Abdallar, yılın muayyen mevsimlerinde yer yer dolaşarak, köy kıyılarında geçici olarak otururlar. Güney, Batı ve Orta Anadolu başlıca coğrafi dağılış yerlerini teşkil eder. Bununla beraber Antalya ili, Abdalların en çok yurt tuttuğu bir bölgedir. Bu bölgedeki Zeytin köyü, mühim Abdal merkezlerinden biridir. Abdalların sayısı, bütün Anadolu'da 30-40 bin kadar tahmin edilmektedir (Ülkütaşır, 1968: 251).

Abdallarla ilgili ilk bilgileri veren Ali Rıza Yalman (Yalgın) Kilis ziyaretinde Elbeyli aşiretini daha iyi tanıma fırsatı bulduğunu ifade ederek, Yazlıbecer köyünde yaşayan Abdal Topal adlı biriyle tanışmış ve ondan aldığı bilgilere göre abdalların cinsi hakkında bilgiler vermiştir. Buna göre Topal Abdal ile yaptığı konuşma şöyledir:

Topal Abdal'a: "Siz Çingene misiniz?" dedim. Topal Abdal: -Haşa efendim, biz Çingene değiliz, Çingene soyu ayrıdır" dedi. Bunun üzerine ben abdalların kaç çeşit olduğunu öğrenmek için Topal Abdal'a soyların isimlerini sordum. Ve onun saydığı soy isimlerini yazmaya başladım. 1-Fakçılar: Aşirete av avlayan abdallardır. 2-Tencili Abdalı: Cambazlık, kıyumculuk, üfürükçülük yapan ve böyle geçinen abdallardır. 3-Beydili Abdalı: Türkmenlere yamak ve yardımcı olan Abdallardır (bizim Topal Abdal, kendisinin bu gruba girdiğini söyledi). 4-Gurbet veya Cesis Abdalı: Sepetçi Abdallardır (Bizim Topal burada gurbet Abdallarının bir de adetlerinden bahsetti: Söylediğine göre; bunlar, geceleri lamba, ateş yakmazlar ve yazın çadır altında yatmazlarmış). 5-Kara Duman Abdalları: Bunlar Mısırlı İbrahim Paşa'nın iskân (yerleştirme) beyine Mısır'dan gönderdiği büyük bir musiki ve raks heyetinin kalıntılarıdır

(Yalman, 1993: 19).

Ülkütaşır da, "Güney Anadolu'daki Abdallardan bir kısmı, bu arada "Tencili Abdallar"ı kıyumculuk ve cambazlık (at alım-satımı) ile Kazancı adı verilen Abdallar

da bakır kap-kacak yaparak geçinirler.” diye ifade etmektedir (Ülkütaşır, 1968: 252). Bu sınıflandırmalarda, Abdalların çeşitli mesleklere sahip oldukları ve icra ettikleri bu mesleklere göre adlandırıldığı görülmektedir.

Abdallar, muhtelif zanaatlar yapar; iş tutarlar. Bir kısmı-bilhassa erkekleri-davul, zurna çalar; köçeklik, elekçilik, sepetçilik yapar. Bu arada köylünün saban, turpan, orak, bel ve nal gibi ziraat aletlerini de yaparak demircilik ve nalbantlık yaparlar. İçlerinde doğrudan doğruya çiftçilikle uğraşanları pek azdır. Hasat mevsiminde ırgatlık, mısır kırma ve bağbozumu zamanlarında işçilik yaparak ve “Kırf” toplayarak maişetini temin edenleri vardır. Kırf, Abdalların bir tabiri olup, esas şudur: Buğday biçilirken tarla kenarına üşüşen Abdallar, bir davul-zurna faslı yaparak tarla sahibini eğlendirir ve giderken de tarlada yere dökülen başakları toplayıp hurçlarına doldurur, böylece her tarlaya uğrar ve Kırf ederler. Diğer mahsullerin hasat zamanında da bunun tıpkısını yaparlar.

(Ülkütaşır, 1968: 252).

Bir kısım Abdalların sünnetçilik, kasaba ve bilhassa köylerde dilencilik, gizli olarak da üfürükçülük, hekimlik başlıca maişet vasıtalarını teşkil eder. Hekimlik yapan Abdallar, kırlardan topladıkları otlarla türlü ilaçlar yaparak satarlar ve köylüler de bu ilaçları baş ağrısı, mide ve karın ağrısı, çeşitli deri hastalıklarında kullanırlar. Abdal hekimleri bunlardan başka kulunç kırarlar, kan alırlar ve daha birçok hastalıkları sağaltma ile de uğraşırlar. Bu yoldaki bütün bilgi ve sağaltma usulleri de tecrübe esaslı üzerinedir (Ülkütaşır, 1968: 252). Sünneti yani kesme işlemini yerine getiren kişinin genel adı sünnetçidir. Bununla beraber Orta Anadolu ile Güney-Doğu Anadolu taraflarında sünnetçiye “Abdal” ya da “Kızılbaz Abdal” da denmektedir. Günümüzde bu işi sağlık memurları yapmaktadır. Bunların kent kesimindekiler kendilerini “fenni sünnetçi” diye tanıtmaktadırlar (Örnek 1977: 180).

1.2. Çukurova’da Abdallar

Çukurova, eski adıyla Kilikya; Adana, Mersin, Osmaniye ve Hatay illerini içine alan güney Anadolu’daki coğrafi, ekonomik ve kültürel bir bölgedir (www.tr.wikipedia.org).

Çukurova halk kültürüyle ilgili yapılan çalışmalardan edinilen ve kaynak kişilerden derlenen bilgilere göre, geçmişte ve günümüzde Abdallar Çukurova halk kültüründe önemli bir yere sahiptir. 1995 yılı basımı Folklor/Edebiyat dergisinde yer alan “Çukurova Abdalları Üzerine” adlı yazısıyla O. Nuri Poyrazoğlu, Abdallar hakkında elde ettiği bilgileri paylaşmıştır. Bu bilgileri 30 yılı aşkın bir süre mektuplaştığı iyi bir gözlemci ve derlemeci olarak nitelediği bir yakınından elde etmiş ve o kişiden bahsederken, hemen her mektubunda “Çukurova Abdallarının yaşayışlarıyla, değer yargılarıyla ilgili bilgiler verdiğini ifade ederek, tam anlamıyla bir “abdal uzmanı”ydı tanımlamasını kullanmıştır:

Mektubunun birinde (21.06.1983 tarihli) benden şöyle bir istekte bulunmuştu: Ankara’da oturuyorsun, suyun başındasın. Türkiye’nin en seçkin üniversiteleri Ankara’da. En seçkin bilim adamları, prof’lar bu üniversitelerde görev yapıyorlar. Bu üniversitelere gitsen, bu bilim adamlarını sorsan, bu bizim sevgili insanlarımızın, abdallarımızın kökünü kömecini bir sağlam öğrensene...” Seyhanlı’nın sözünü ettiği bilim adamlarından kimilerine

başvurdum; ama beklediğim düzeyde ve nitelikte bir yanıt alamadım. Ben de ulaşabildiğim kaynak kitaplardan bilgi edinmeye çalıştım (Poyrazoğlu, 1995: 75).

Topladığı bilgilere göre Poyrazoğlu, “Abdal” sözcüğünün ansiklopedilerde pek çok anlama geldiğini belirterek Çukurova’da davul-zurna çalarak, sırasında sünnetçilik ve sepetçilik de yaparak geçimini sağlayan bu yarı göçebe halk sanatçılarının kökenleriyle ilgili bir bilgi bulamadığını ifade etmiş; ona göre “gezici dervişlere (kimi tarikatta dervişler müzik ve raks eşliğinde zikrederlerdi) ad olarak verilen “abdal” sanı, çağrışım yoluyla anlam aktarımına başvurularak davulcu esnafına ad olarak verilmiştir. Anadolu’nun pek çok yerinde aynı işi yapan halk sanatçılarının aynı adla anılması da bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Anlamı ne olursa olsun, bilinen odur ki, Çukurova’da, davul-zurna çalarak geçimini sağlayan, yarı göçebe “çalgıcı esnafı” var.

Coşkun Seyhanlı’dan aktardığı bilgiler şöyledir:

“Bilirsin, abdallar, bizim burada Türklerin “müzik kolu”dur. Söylentilere göre bizim bu yöreye gelen seksen bin çadırılık Türkün altı bin çadırı abdallardan oluşuyormuş. (...)Abdallar, abdal olmayanlardan kız alıp kız vermezler. Bu yönleriyle geleneklerini kesintisiz sürdürüp giderler. Abdalların konuşmalarını da gülmecelerini de severim. Bir zamanlar gök boncuklu tazıların ceren kovduğu bu uçsuz bucaksız ovada abdalların varlığı hala capcanlıdır. (6.10.1981 tarihli mektubundan)”

(Poyrazoğlu, 1995: 77).

Poyrazoğlu’nun bir başka mektubunda verdiği bilgilere göre Seyhanlı, bir köy düğününde davul-zurnayla ilgili edindiği bilgileri orada bulunanlara şöyle anlatmış:

Kalkıp abdalın zurnasını kucağından aldım. Herkes bana bakıyor. Zurnayı oradakilere göstererek: “Bunun en iyisini Antep’te yaparlar. Zurnanın en iyisi çağla ağacının özünden olur.” Elimle göstererek: “Şurasına zurnanın gövdesi, şurasına nezik, şurasına metem, şurasına avurtluk, şurasına kamyş denir.” dedim. “Şu alttaki deliğe de cin deliği denir.” deyince abdal itiraz etti: “Şimdiyecek hepsini bildin de onu bilemedin işte ağa! O deliğe, döş deliği denir.” dedi. “Cin deliği hangisi öyleyse?” dedim. Zurnanın keleşindeki delikleri (yedi tane) gösterdi. “İşte bunlara cin deliği denir.” dedi. “Neden cin deliği demişler bu deliklere?” diye sordum. “Bu deliklerin her birinin içinde yetmiş şeytan yatar. Sana, ağa bir türkü söyle, desem söyler misin? Utanır, söylemezsin. Kalk oyna, desem oynar mısın? Utanır, oynamazsın. İşte bu zurnaya üfledin mi deliklerdeki şeytanlar çıkar, seni dürtükler; kalk oyna, kalk türkü söyle, diye. Onun için bu deliklere cin deliği denir.” diye yanıtladı sorumu. Zurnanın işi bitince davulu aldım elime. “Davul kasnağının en iyisi Gürün’de yaşlı ceviz ağacından yapılır. Şu tokmağa “çüven” denir, şu çubuğa “meçik” denir. Deriyi kendine dolayan, kasnağı kenarından dolaşan şu çubuk, kiraz çubuğudur. Çüvenle dövülen davulun yüzündeki deri, iki yaşındaki çemiş derisinden, arka yüzündeki deri de yaşına değmemiş oğlak derisinden

olmalıdır.” dedim. Abdal, “Aboov! Ağa, sen bunun hepsini biliyon. Yoksa bizden misin? diye takıldı. (23.11.1984 tarihli mektubundan)

(Poyrazoğlu, 1995: 77).

Ali Duran Gülçiçek, “Abdallar” adlı makalesinde Abdallar hakkında geniş bir bilgi vererek, Türkiye’de Abdalların coğrafi dağılımlarıyla ilgili bir liste vermiş ve bu listeyi nereden aldığını şu dipnotla ifade etmiştir: Türkolog A. Tietze’nin 1983’te yaptığı tespite göre düzenlenen bu liste Peter Alford Andrews’in “Ethnic Groups in the Republic of Turkey, Wiesbaden 1989, s.226 vd.” yapıtından alındı. Geniş çaplı bu listenin sadece özetini buraya aldık (Gülçiçek, 98).

O yıllarda yapılan bu listeye göre, Adana merkez ve ilçelerinde Abdalların nerelerde buldukları şu şekilde yer almaktadır:

Adana’nın merkeze bağlı Boynuyoğan, Dumlupınar, Ondokuzmayıs mahallelerinde;

Adana/Ceyhan’ın Caynak, Fatih Sultan Mehmet, Şahin Özbilen mahalleleri ve

Durhasandede köyünde;

Adana/Karataş ilçesi’nde Yürük (Sirkenli);

Kozan’da Abdalören;

Geçmişte Adana’nın ilçesi iken günümüzde il olan Osmaniye/Arslanpınar’da (Aptalpınar) Abdallar yaşamaktadır (Gülçiçek, 94).

Ali Aksüt’ün ise Türkiye’de Abdalların yerleşim yerleriyle ilgili geniş bilgilere yer verdiği makalesinde Adana/Ceyhan kaydında Durhasandede köyü de (birkaç ev) vardır.

Adana / Ceyhan ’da ağırlıklı olarak Fatih Sultan Mehmet Mahallesi ve Caynak Mahallesinde oturuyorlar. Büyük çoğunluğu Tencili Abdalları. Malatya Yazıhan ilçesi Tencili köyünden, Tenci Baba’dan geldiklerini söylüyorlar. Osmaniye ili içinde bir bu kadar Tencili Abdalı var. Eskiden cem yaptırarak için Malatya’dan Babo Dede geliyormuş. Cemevleri yok. Uzun süredir cem yapılamıyor. Bohçacılık yapılıyor. Erkekler satışa gittikleri minibüsü kullanıyorlar, satış işini kadınlar yapıyor. Çok çeşitli enstrümanları kullanıyorlarsa da çalgıcılık yapıyorlar. Çok az sayıda boncukçuluk, dişçilik, at arabacılığı, kalaycılık yapıyorlar. Sepetçilik yapanların kendi aralarında komuştukları bir argoları var. Yazın geziyorlar, kışları Ceyhan’da geçiriyorlar.

(Aksüt, 2002: 13-17).

Bu makalede ise bahsedilen Abdallar günümüzde Ceyhan’ın Caynak mahallesinde yerleşik olup, geçmişte Ceyhan’ın köylerinde (İsalı, Selimiye, Tumlu) göçebe ya da yerleşik olan Abdallardır. Bundan başka kaynak kişilerin aktarımına göre, geçmişte Tumlu’da konargöçer olup, günümüzde Ceyhan/Sağkaya’da ve Adana’nın İmamoğlu ilçesinde de bulunmaktadır.

Çukurova halk kültüründe Abdallarla ilgili anlatılan fıkraları derleyerek Abdal topluluklarıyla ilgili yapılan çalışmalara önemli bir katkı sağlayan Erman Artun da, Abdal fıkralarında bu bölgede yaşayan Abdalların yaşayış, düşünce biçimleri hakkında ipuçları bulunduğunu ifade etmiştir: Çukurova halk kültüründe yaygın bir şekilde anlatılan Abdal fıkraları Türkiye fıkra anlatma geleneğinde yerel fıkra tipine girer. Bu fıkralarda, bu bölgede

yaşayan insanların damgası açıkça görülür. Bunlar, yerleşik düzene geçmiş, göçer kültürünün izlerini taşır. Toplumsal hayatla ilgili fıkralarda Abdalların yaşama biçimlerine, geçim kaynaklarına az da olsa gelenek ve göreneklerine ait ipuçlarına rastlayabiliyoruz. Abdal fıkraları, Abdalların düşünce biçimini yaşayış ve mizaha bakışını yansıttığı için kültür belgeleri olarak kabul edilebilir (Artun, 3).

1.2.1. 1.2.1. Adana/Ceyhan Abdalları

Çukurova coğrafyasının önemli bir alanını teşkil eden Adana/Ceyhan bölgesindeki Abdalların toplumsal hayatına ilişkin bundan en az elli yıl öncesine tanıklık etmiş kaynak kişilerden elde edilen veriler de Abdallarla ilgili önemli bilgiler içermektedir. Makalede, kaynak kişilerin anlatımlarında köy olarak adlandırılan İsalı, Tumlu, Selimiye, günümüzde düzenlenen kanunlarla Ceyhan'ın mahalleleri olarak geçmektedir. Fakat kaynak kişilerin anlatımına uygun olması sebebiyle bu yer adlarından bahsedilirken köy adının kullanılması tercih edilmiştir.

Türk folklorundaki yerini örnekleme açısından Ceyhan civarındaki Abdallarla ilgili kaynak kişilerden elde edilen verilere göre şunları söylemek mümkündür:

a- Günümüzde yerleşik hayatta olmalarına rağmen geçmişte göçebe bir yaşam tarzına sahip olmaları,

b- Herhangi bir arazi ya da topraktan yoksun olmaları,

c- Geçim kaynakları arasında yer alan çeşitli zanaatlara sahip olmaları (müziyenlik, sepetçilik, kalaycılık, demircilik, sünnetçilik) ve geçimlerini bu yolla temin etmeleridir.

Adana/Ceyhan köylerinde Abdallar gerek düğünlerde davul zurna çalarak, gerekse sepetçilik, kalaycılık, demircilik, sünnetçilik gibi çeşitli zanaatları icra ederek, ürettikleri ürünleri satarak ya da değiş tokuş usulüyle köylünün ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle o günün şartlarında ve toplumsal yaşamında önemli bir rol üstlenmişlerdir. Ayrıca bu Abdallar içinde buldukları yerlere göre ünlenmiş kişiler vardır. Kaynak kişilerin her biri geçmişte yaşadıkları köyde herkes tarafından bilinen en az bir Abdalın adını vermektedir. Bunlar davul zurna çalanlar, düğünlerde hem davul çalıp hem takla atarak insanları eğlendirenler ya da sünnetçilik yapanlar olarak öne çıkmaktadır. Bunlardan sepetçilik, demircilik, kalaycılık, davulculukla geçinenler icra ettikleri mesleklere göre adlandırılmışlar, yaptıkları işlerle bütünleşmişlerdir. Mevsimine göre bu meslekleri icra ederek, köylünün ihtiyaçlarını karşılarken kendileri de hasat ve harman zamanlarında tarlalara giderek ihtiyaçlarını köylüden temin etmişlerdir, bu yiyecekleri gerektiğinde değiş tokuş usulü bir alışverişle başka ihtiyaçlarını karşılamak üzere de kullanmışlardır. Göçebe ya da yerleşik bir hayat tarzına sahip olmalarıyla birlikte köylerin dış tarafında çadırlarını kurmuşlar ama halkla hep bir alışveriş içinde olmuşlar. Yaptıkları işlere göre göçebe ya da yerleşik olan Abdallar, Ceyhan köylerinde dönemin toplum yaşamında şu maddeler altında yer almışlardır:

1- Düğünlerde ve ramazan aylarında davul-zurna çalgıcılığı,

2- Köylünün taşıma işlerinde kullandığı ihtiyaç türüne göre sepet yapımında sepetçilik,

3-Tarım faaliyetlerinde kullanılan tarım aletlerinin keskinleştirilmesi ve çeşitli ev aletlerinin yapımında demircilik,

4- O dönemin mutfak kültüründe kullanılan bakır kapların kalaylanmasında kalaycılık,

- 5- Sünnetçilik,
6- Tarım işlerinde yevmiyeyle ırgatlık yapmak gibi işlerle uğraşmak suretiyle sosyal bir zümre olarak bu yörelerin toplumsal yaşamında yer almışlardır.

1.2.1.1. Ceyhan / Tumlu'da Abdallar

Ceyhan/Tumlu'dan kaynak kişiler geçmişte Abdalların ramazan ayında geçici gelip konakladıklarını ve ramazan davulu çaldıklarını, sepet yapıp satarak geçimlerini sağladıklarını, bazılarının sünnetçilik yaptığını ve bunun yanında yerleşik Abdalların da olduğunu söylemektedir:

“Köyde gezgin Abdallar olurdu. Ramazanda gelirler bir ay durup giderlerdi. Ramazanda davul çalmaya gelirlerdi, hiç kimseye zararları yoktu. Boyunlarında davullarıyla gezerlerdi, ramazanda mani söyleyerek insanları uyandırıyorlardı. Hırsızlık yapmazlar, haram yemezler. Çadırları vardı. “Bodukça” denilen bir Abdal köyde sünnetçilik yapardı. Abdallar köylerdeki dağlardan hayıt toplayıp ince ince temizleyip ip gibi örerlerdi. Hayıt tarlalarda ışkınlardı¹, çok da güzel kokardı. Sepet, ekmek sepeti, saman sepeti yapıp onları satarlardı. Pamuğu içinde sallayıp temizlemek için salla sepeti yaparlardı. Ceyhan Sağkaya'da sepet yapımıyla uğraşan onunla geçinen Abdallar oturur. Harman zamanı gelirler, davul çalarak köylüden buğday toplarlar. Herkes de verir. Her gün gelmezler. İki üç kişi gelirlerdi. Un, bulgur toplarlardı harman vakti. “Kurban olduğum bacım geldik, hayırlı olsun bereketli olsun mahsulünüz, bize de biraz vitinden (fitre) yemlik verir misiniz”, derlerdi. Köylüler de “yemlikçi²” geldi derlerdi. Asıl yerli Abdallar İmamoğlu'nda yaşardı. Şehrin dış tarafında çadır kurarlardı. Çarık giyerler, erkekleri şalvar giyer, üzerinde yelek ve ceket olurdu. Yırtık giysi giymezler. Kadınlar süslü, bakımlı olurlardı. Şu an Abdallar Sağkaya'da yerleşik olarak yaşıyorlar ve artık tarımda çalışıyorlar (K.1, K.2, K.6).”

1.2.1.2. Ceyhan/İsalı'da Abdallar

Ceyhan / İsalı'da geçmişte Abdallar yerleşik olup, köyün dışına doğru çadırlarda yaşamışlardır. Birbirleriyle akraba olan üç aile, köyün ve çevre köylerin düşünlerinde davul zurna çalarak, tarlada çalışarak, sepet, demircilik ve kalaycılık yaparak geçimlerini sağlamışlardır. Abdallar icra ettikleri zanaatlara göre de ayrılmışlar ve bu zanaat adlarıyla anılmışlardır. Kaynak kişilerin aktarımına göre davul zurna çalanlar köyde yerleşik olup; sepet yapıp satanlar, demircilik yapanlar ve kalaycılık yapan Abdallar ayrıdır ve bunlar göçebedir, bu meslekleri icra etmek için ise köye geldikleri belli mevsimler vardır. Köylünün Abdalların köye geliş zamanını adlandırması tarımsal faaliyetlere göredir. Buna göre pamuk zamanı yani güz döneminde demirciler, yaz mevsiminde (meyve zamanı) sepetçiler ve kalaycılar gelir. Kaynak kişilerin aktarımı şöyledir:

“Bizim köydeki Abdallar hiç gitmediler, temelli kaldılar. Düşün oldu mu düşünleri çalarlar, başka köylere giderler, kazmaya pamuğa giderler. Köyün işi oldu mu yaparlar, köyün dışında otururlardı (köyün bitiminde). Boş arsada ya da dağın eteğinde otururlardı.

¹ Ağacın yeşermeye başlaması demektir. Dallarda halk dilinde gözler (tomurcuklar) açmaya başladığı zaman ışkınlamaya başladı denir (K.3).

² Yemlik dilenenlere verilen sadakadır. Abdallar köylüden un, bulgur, yağ, salça vs. gibi gıdaları topladığı için o yörede yemlikçi olarak adlandırılmışlardır. Abdallar, fazla topladıkları bu yardımları bakkallarda alışveriş yaparken bedel olarak gösterirler, yani takas usulü alışveriş yaparlar (K.6).

Zaten hepsi iki üç çadırı. Aynı aileydi. Kalaz ailesi vardı, Seydi Ahmet vardı eniştelere, bir de Jandarma Hasan ailesi vardı. Üç aile, üç çadırı. Köyün düğünü pamuk toplandıktan sonra olurdu. Onun nedeni de hasılat kalkınca çiftçinin parası olurdu, başka geliri yoktu. Bir buğday biçildikten sonra olur düğün, bir de pamuk toplandıktan sonra olur. Buğday çok az ekilir, buğday sadece yiyecek kadar ekilir. O nedenle genelde düğün güzün pamuk toplandıktan sonra eylül ve ekim aylarında olur, kasıma kalmaz” (K.3).

Abdallar köylüye yardım etmek için değil geçimlerini köyden temin etmek için gelirlerdi. Devamlı bizim köyde konaklardı. Siyah çadırda yaşarlardı. Siyah kıl çadır olurdu kışın. Açık vaziyette papatya gibi olurdu. Kışlı yazlı köyümüzde otururlardı. Başka yerden çağırıldılar mı düğüne giderlerdi. Tanınmış Abdallardı bunlar, herkes gelir götürürdü. Köylü de çok saygı duyardı. Sadece davul zurna çalarlardı. Davul zurna çalanlar başka hiçbir iş yapmazlar, sadece yevmiye olursa tarlaya takıma yevmiyeye giderler. Düğün olmadığı zamanlar çapaya giderler, pamuk toplamaya, kazma döğmeye giderlerdi. Karşılığında yevmiye alırlardı. Hafta sonu düğünde çalarlar, onun dışında çalışmazlardı (K.3).

Hasat zamanı Abdallar köye geldiklerinde, kadın erkek gelirlerdi. Eşekleri vardı, heybeleri olurdu. Tarlalara giderlerdi. Kadınlar bazen çocuklarını bindirirler, kendileri arkasından giderlerdi. Hasat biçerdöverle toplanıp traktörlere yüklenir. Harman zamanı ise merkebe binerler, kaç kişi varsa harmanı olan birer teneke Allah rızası için verirdi. Eskiden bolluk vardı, kimse kimseye yok demezdi, gelene verirdi. Harman zamanı, hazıranda buğday biçilir, haziran sonu temmuza doğru buğdaylar çekildikten sonra geriye kalan sapı da toplarlar, hayvanların yemesi için saman yaparlar. Karıları boncuk satardı, biz onlara buğday verirdik. Onlar bize oya işlemek için boncuk getirirlerdi. Biz de derdik ki ne vereceksin, işte beş top boncuk aldıysak beş tas buğday vereceğim, ellerinde eskiden vita yağı tenekeleri olurdu, onunla buğday verirdik. Evleri gezerlerdi, sokakta bağırlarlar, sokakta otururlar, “*gadamı alim gızzz, boncuk almıyonuz mu, büyümüşünüz, gelin olacanız*” derlerdi. Harman isterken kolay gelsin bereketli olsun, derlerdi. O zaman da vatandaş zaten biliyor yolu yordamı, geldiğini görünce gel gel heybeni getir derlerdi, ne kadar gönlünden koptu, iki teneke, üç teneke artık vatandaşın gönlüne göre. “Ağam” diye hitap ederlerdi, karıları da “hatun” derdi. Herkesin adına hatun derlerdi. Biz de onlara hatun derdik. Bahçeye gelirlerdi, “ağam napıyonuz kolay gelsin” derlerdi. En çok da “Ağam” derlerdi. Abi yoktu o zaman “ağa” vardı (K.3, K.4).

Demirciler gelirdi. Aileleriyle gelirlerdi. Konup göçen Abdallardı. Köyün çapasını, motorların çapasını hep onlar yapardı. Motorların çapasına külfotur (kültivatör) denirdi. Kültivatörün bıçaklarını bileyerlerdi. Irgatların eskiden çiftçilerin elli altmış tane kazması olurdu, bizim günümüzde kazma derdik, şimdi ona çapa diyorlar. Ot dövmeye giderdi ırgatlar, pamuk tarlasında çapa yaparlardı. Demirciler, otu kessin diye çapanın ağzını bileyerlerdi. Kazma yaparlar, yapılan kazmayı çarparlar, keskinletirler. Demirden çapa bir de kök kazması yaparlar. Meses yaparlar. Meses, öküzlere yürümesi için dürtülen şey. Eskiden ırgatlar yemekli gelirdi, çiftçiler tarlaya sabah akşam yemek götürürdü. Kadınlar körüklere basarlar, ateşi yakarlardı, erkekler de demir döverdi. Demiri döverek bileyerler, keskinleştirirler. Bazısı demiri getirip örsle döve döve maşa yapardı, şiş yapardı. Maşa, şiş yapıp satarlardı. Demirci Medine vardı kuyunun yanında. Demirci Medine derdik biz ona. O şiş, oyacak getirirdi. Kadınlar da maşa, şiş satarlardı, mangal satarlardı, gelirlerdi “abla şiş alın mı, şişim var, maşam var, mangalım var” derlerdi, biz de tavuk isterlerse tavuk verirdik,

buğday isterlerse buğday verirdik, para isterlerse para verirdik. Tavuk isterlerdi ekseriyetle. Eskiden köylülerin tavukları, danaları, inekleri, peynirleri çok olurdu. Herkes bunun karşılığında ihtiyacını verirdi. Bulgur, un, buğday verirdik (K.4).

Pamuk zamanı demirciler gelirdi, onlar giderlerdi, meyve zamanı da sepetçiler gelirdi, çadır kurarlardı. Sebze meyve toplamak, taşımak için sepet örüp satarlardı. Sepet yapan Abdallar davul çalmaz, onlar ayırır, onlar sadece sepet yapıp satarlardı, o cins ayrı. Bir de maşa, şiş yapıp satanlar vardır ayrı. Sepet ya da şiş yapanlar, geçici gelirlerdi köye, köyde bir ay falan kalırlardı. Köyün kamışını bahçelerden biçerler, getirirler sepet yaparlar, köylülere, şehre götürüp satarlar, o mevsim bitince de başka yere, başka köye giderler, orada yapıp satarlardı. Konargöçerdir onlar. Genelde yazın gelirlerdi, çünkü kamışlar yazın olurdu, sazlıklarda derelerde olurdu. Yaşken keserler. Murt dalından, kamıştan sepet yaparlardı. Köyde bir de söğüt çoktu, hala var babamın tarlasında. Orası sıra verdi söğüttü, hayıt ağacıydı. Murtlardan sepet yaparlardı, yük sepeti yaparlardı her türlü şeyi taşımak için. B*k sepeti yaparlar. Ahırlarda koyarlar. Ahırlara saman götürürler, saman getirirler, malın (hayvanın) altını (pisliğini) toplarlar, içine koyarlar götürürler, iki kişi tutar, zibillğe dökerler, onun için adı bok sepetidir. Her sabah malın altı alınır. Derin geniş bir sepettir. Bulgur sepeti, incir, üzüm, meyve sebze toplama sepetleri, ekmek selesi, saman sepeti, yem sepeti, çamaşır sepeti, yük sepeti, bebek sepeti (bebeğin oturması için destekleme), odun sepeti yapılırdı. Murt dalından yapılırdı. Murt çalıkları dağlarda yetişir. Murtların mor ile siyah arası bir rengi vardır. Murt çalılarını biçerler, onlar yumuşak olur, yay gibi onlar, o örülür, kırılmaz kolay kolay, sıyrırlar yapraklarını ondan yaparlar. Söğüt dalından da sağlam olsun diye sepetlerin saplarını, tabanlarını ve kenarlarını örerlerdi. Yazın gelirler, geçici konaklarlar, bu sepetleri yaparlar, satarlar başka köylere de satarlar. Kıl çadır var, bez çadır var, bazen köydeki boş evlerden verirlerdi, orda konaklardı, öyle gelip geçici işte, odada otururlar, bir yatak yorgan ancak olurdu, yaz günü olduğu için öyle yatar kalkarlardı. Ama kış gelirken göçerlerdi başka yere giderlerdi. Yazın gelirlerdi, çünkü hasılat yazın, kamış yazın, murt dalı da yazın. Malzemeyi köyden temin etmek için geliyorlar, orada imal ediyorlar, imalatı yaptıktan sonra da satıyorlar, mevsim bitince de çekip gidiyorlar (K.3, K.4).

Sepetçiler gider, seyyar kalaycılar gelirdi, bakır kalayarlardı. Kalaycılar ev ev gezerler, kadınlar “hatun bakırın yok mu” diye seslenirler, erkekler “abla bakırın var mı kalaylayalım mı” derdi. Köylüler çadırlara da giderlerdi, evlerde de yaptırılırdı. Ama bulgur, süt, kaymak kazanlarını, hamur leğenlerini çadıra götürürlerdi, çünkü büyük kazanlar için büyük körükler vardı ve onlar taşınamayacağı için çadırlarda kalaylama yapılırdı. Çiftçiler sonbaharda ürünlerini hasat ettikten sonra seyyar satıcılar köylere gelmeye başlarlar. Örneğin kilim, halı, battaniye ve buna benzer çeyiz malzemeleri satmaya başlarlar. Seyyar satıcılar, Antep, Kayseri, Maraş, Elbistan’dan gelirdi. Bakır ürünleri genelde Maraşlılar getirirdi. Antepililer genelde kilim, halı, battaniye getirirdi, Kayseri’den de halı kilim gelirdi. Köylüler de bunlardan alışveriş yaparlardı. Bundan sonra düğün sezonu başlar. İşler biter. Kış sezonunda çiftçiler araziye gidemediği için köylüler genelde köyde olurlardı. Ziraatla ilgili hayat kışın durma noktasına gelir. Kışın köylü kadınlar genelde çıkırık eğirirler, çul dokurlar, heybe, çuval dokurlar, duvarlara asmak için küçük küçük kilimler dokurlar, dokumadan kaşıklik yaparlar, mutfağa asarlar, çocukları sırtta taşımak için ipten örme yaparlardı (K.3, K.4).

Kalaycılar çadır kurarlardı, geçici gelirlerdi, köyün kabı bitti mi geri giderlerdi. Her köye geçici giderlerdi. Bir yerde konaklar, bir körüğü var, çamurdan bir yer yapar oraya kurar, taşını koyar. Milletın kabını gider "kalaycı kalaycı" diye toplar, köyde kalaylatmak isteyenlerin kaplarını getirir orada kalaylar, ondan sonra götürüp geri teslim eder. Sabit durduğu yerde yapar. Körüğünü zulaya, bir köşeye, ayakaltı olmayan bir yere kurar. Bunlar geçici gezicidirler. Kışın gelmezlerdi. Yazın gelirlerdi. Bu köyün işi bitti mesela Hürşidiye'ye gider, oranın işi biter Çelemlı'ye giderdi. Bakır kapları kalaylardı. Bulgur kazanları, hamur kazanları, kaymak kazanları vardı. Lenger³ vardı, sininin küçüğüydü. İnek taşı derdik, süt sağmak için kap vardı. Süt helkesi denir, süt taşıyorsun o da bakır. Bunların hepsi bakırdı. Tabaklar hep bakırdı. Porselen falan yoktu zamanında. Sadece bakır sahanlar vardı. Onlar kalaylanırdı. Kalayı gitti mi zehirler derlerdi. O yüzden sık sık kalaylatırlardı. Sonradan krom kaplar çıktı. Adamların ekmeği kesildi, modernleşince, sosyeteye dönünce. Halen çarşılarda varlar. Köyün işi bitene kadar gezerlerdi, "kalaycı kalaycı" diye bağıra bağıra tek tek mahalle mahalle gezerlerdi. Öyle on on beş gün kalmazlardı, aylarca kalırlardı. Bir yaz bir köyde kalıyor, bir yaz başka köyde geçiniyor. Millet bulgur kaynatıyor, bulgur kazanı, hamur leğeni yaptırıyor. Maraş'tan gelirdi bakırcılar. Bakır satmaya gelirlerdi Maraş'tan, sipariş verirlerdi (K.3).

Kazma yapmaya ilkbaharda gelirler. İşler açılıyor. Tarım olmazsa kim tarlaya gidecek? Nisan ayında kırlangıç gibi aynı onlar da gelirler. Demir işi sonbaharda biter. Güze kadar kalırlar. Ama davulcular köyde hep kalırlardı. Benim çocukluğumdan beri aynı adamlar hep duruyorlardı. Benim çocukluğumda bildiğim kadarıyla 1950'li yıllardan 70'li yıllara kadar varlardı. Ondan sonra babaları ölünce o çocukları delikanlı oldu, geri şehre döndüler. Şehirlerde her köşe başında davulları asılıdır. Telefon numaraları var. Davulcuları ondan temin etmeye başladılar. Köyde kalmadılar. Gençler eski adamların, babalarının izinden gitmediler. Bizim babalarımız dedelerimiz köydeydi değil mi, şehir bilmezdi değil mi? sadece köyde çiftçilik yapardı, oradan gelikle geçinirdi. Ama nesil değişince ne oldu? teknoloji değişti, düğün salonları çıktı, Abdalları davulcuları şehirden getirmeye başladılar. Şehirde herkesin bildiği var, Ceyhan'da Caynak mahallesi, Abdallar mahallesi var, Caynak mahallesine giderler, hepsi Abdal oranın. Hangisini tanıyorsan alır getirirsin (K.3).

Düğün zamanı, falan tarihte benim düğünüm var hazırlıklı ol dersin. Düğün sahibi para vermezdi, şaba karşılığı anlaşılardı. Yani davul çalan adam devamlı düğünde hareketli olur, gelenek halini almıştır, köylü devamlı oyun oynarken para atar, kim çıkarsa oyuna bütün akrabaları, tanıyanlar oyun oynarken para atarlar, hepsi Abdala kalırdı, yani üç gün devamlı davul çalınırdı, üç gün para toplanırdı. Ama şimdi bazı şeylerde şart koşmaya başladılar. Abdal ona razı olmazdı. Eskiden şaba çok önemliydi, şabanın geliri daha iyiydi. Mesela bazı düğün sahipleri benim düğünümü kaç çalarsın, şaba istemem derdi. Beni misafirlerime rezil etme, kaç liraysa parayı al, kimseyle de şaba yapma derdi. Abdalların çoğu bunu istemiyor. Sadece şabayla gelenler, bana para verme deyip pazarlık yapanlar var. Yani düğün sahibi ile Abdalın arasındadır. Örneğin o an galeyana gelip bin lira atacağına beş bin lira kaldırıp atarsın, büyük para bunlar, ağalar desteyle para atarlar, bolluk vardı o zaman, harcama yoktu, köylü ne harcayacaktı ki kazandığı evinde dururdu. Bir ihtiyacı olduğunda şehre gider alırdı. O da senede üç dört kereyi geçmez Ceyhan'a gidişin. Veyahut da resmi işin var ya da doktora gidersen. Çünkü köylü yiyeceğini gidasını her şeyini köyünden temin ederdi.

³ Yayvan ve derinliği az, geniş, büyük bakır kap.

Kalaz adlı Abdal, köylü halay çekerken davul çaldığı anda takla atardı. Davul çalarken takla atardı, oyunu güzelleştirmek için, iyi davulcu olduğunu göstermek için hünerini sergilerdi. Her davulcu takla atamazdı. Köyümüzde otururdu. Köyün düğünlerinin çalgıcılığını yapardı, ayrıca başka köylerden gelen davetlere giderdi. Kalaz'ın yanında Hakkı, İsmail, Çıtrık bunlar üç kardeşlerdi. Davulcu ve zurnacıydı bunlar. Kalaz'ın babasının adı Ekiz'di. O yaşlanmıştı artık. Eskiden çalarmış, biz onun zamanına yetişemedik. İki aileydi bunlar. Düğünü yapmak için hepsi bir arada gelirlerdi. Bazı zengin düğünleri çift davul çift zurnacı olurdu. Normal düğünlerde ise tek davulcu ve zurnacı olurdu. Ayrıca bu davulcuların babası Jandarma Hasan sünnet yapardı. Askerliğini jandarma olarak yaptığı için bu lakapla çağırılırdı. Köylerde sünnet yapardı. Beni de sünnet eden oydu. O zamanlar sünnetçi az olduğu için, şehirle iletişimin pek olmaması, yolların yeterli olmaması ve ulaşım sorunu nedeniyle sünneti bu Abdal yapardı. Çantasıyla gelirdi. Çantasında ustura, tentürdiyot, pudra, oksijen, pamuk, sargı bezi olurdu. Kime gerekse sünnet etmesini isterdi. Sünnet güz ve yaz mevsiminde, genelde karne tatilinden sonra yapılırdı. Toplu sünnet yoktu. Mevitle yapılırdı, ayrıca isteyen mevlitsiz davul zurna yapıtırdı. Öncesinde davul zurna çalınır, köylü akraba eş dost gelir oyunlar oynanır, şenlikler yapılır, o şenlik esnasında sünnet yapılırdı. O zaman eskiden yanı yırtmaçlı beyaz bezden uzun elbise dikerlerdi çocuğa. Abdala sünnet karşılığında para verilirdi. Sünnetçi gömlek ve şalvar giyerdi. Başında kasketi olurdu. Bir hafta sonra gelir sargıyı çıkarır pansuman ederdi (K.3, K.4).

Abdal düğünde devamlı oyun havası çalardı, erkekler halay çeker, erkeklerin halayından sonra kadınlar için çalardı. Düğün evine gelen misafirleri düğün evi kapısında karşılama havası çalarak karşılar ve düğün sahibi misafire yer gösterip oturtana kadar çalar, misafir de Abdala para verir. Bu şabadır. Aynı zamanda davul çalarken oynayana yakınları para yapıştırır, para atar, Abdal da o esnada yere düşen paraları ve yakasındakileri toplar. Yani iki türlü şaba yapılmaktadır. İyi Abdal oyun bilmeyeni oynatır, kötü davulcu da hazır, iyi oynayan oyuncuyu oynayamaz duruma getirir. Bu durumda o Abdalın yerine başka iyi çalan davulcu getirirler (K.3). Halaya başlarken, üçayak oyun havasıyla başlanır, Kırıkhan havasıyla biter. Halebi oyunu, kaba oyunu, şivrani, ekşili, Kırıkhan halay havası çalınır. Bu halayları sadece erkekler çekerdi. Kadınlar da kendi aralarında çiftetelli, konyalı, develi oyun havalarını oynarlardı, düğün sahibinin de çağrıldığı sırada erkekler de kadınlarla birlikte oynarlardı (K.3, K.4).

Abdallar, yeni yetişen çocukların mesleki eğitimini de verirler. Çadırda sekiz on yaşında kendi çocuklarını eğitirler. Davulculuğu ve zurnacılığı öğretirler. Küçük davullar yapıp öğretirlerdi. Davul yapımı için düğün evlerinde kesilen koyunların derilerini alırlar, kuruturlar, davula gererler, bunun dışında Ceyhan'a gidip kasaplardan deri alırlardı (K.3).

Günümüzde köy yaşamı sona eren Abdallar Ceyhan'ın Caynak mahallesinde yerleşik olarak yaşamaktadırlar. Tarım bitince, yani çapalama işi bitince, yaban otlarını zehir ilacı yok ettiğinden çapalama işi kalmamıştır, bu nedenle demirciler köylere gelmez oldular. Yaban otunu eskiden çapalama yaparak yok ederlerdi, şimdi ise zehir ilaçları kullanılarak yok ediliyor. Çünkü yaban otu mahsule zarar verir, üretimi düşürür. Sepetçiler ile kalaycılar artık köylere çadır kurmuyorlar, çünkü artık herkesin minibüs aracı olduğundan günübirlik köylere gidip sepet yapmak için bahçelerden kamları ve murt dallarını toplayarak Ceyhan'a götürüyorlar, Ceyhan'da evlerinde sepetleri yaptıktan sonra şehirde ve köylerde gezici araçlarıyla satışa çıkıyorlar, böylelikle geçimlerini temin ediyorlar. Davul zurna çalanlar ise

gezici değillerdir. Düğün yapacak olan kişi Ceyhan'a giderek bu müzisyenleri kiralar, köye götürür ve düğününü yapar. Ayrıca eskiden sadece davul ve zurna çalarlardı. Şimdi ise bunların yanında klarnet, keman da Abdalların çaldığı enstrümanlar arasındadır (K.3).

1.2.1.3. Ceyhan / Selimiye'de Abdallar

Ceyhan'ın Selimiye köyünde de en az elli, yetmiş yıl öncesine ait verilen bilgiler ışığında, o dönemin yaşantısında toplumsal açıdan Abdalların önemli bir yer teşkil ettiği açıktır. Buna göre, Abdallar göçebe olup, genellikle Ramazan aylarında ve düğünlerde davul-zurna çalarak geçimlerini sağlamışlar, düğünlerde çeşitli eğlenceleri tertipleyen kişiler olarak da ön plana çıkmışlar, iyi davul çalmaları, takla atmak, köçeklik yapmak gibi hünelerini sergilemeleri yönüyle aralarından isim yapmış Abdallar da çıkmıştır. Düğünlere kendi aileleri ve yakınları ile gelip davul zurna çalan Abdallar, düğünlerde gösterdikleri hüneleri dolayısıyla başka düğünlere de çağırılmışlar, küçük yaştan itibaren çocuklarını eğiterek bu mesleğin geleceğe aktarılmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir:

Eskiden köyümüze gelirlerdi, çadır kurarlardı, bilhassa ramazanlıkta gelirler, ramazan davulunu çalarlardı. Arefe günü de şaba yaparlar, ev ev bir kışık yiyeceklerini toplayıp giderlerdi. Düzenli bir hayat yoktur yani. Bundan kırk elli sene önce giysilerini kendileri dokurlarmış, birilerinin eskilerini giyerlermiş. Eskiden yerli olanlarda da yoktu ki giyecek. Başları hiç açık olmaz. Kadınlar fistan giyerdi, başlarında yazması olurdu. Kız çocukları bile öyleydi. Erkekler şapka ve şalvar giyerlerdi. Bir ay boyunca bir yere yerleşir bir köyün ramazan davulunu çalarlardı. Çadırları yörüklerinki gibi kıl çadır olmaz. Basma, bez, branda gibi olurdu. Kamıştan etrafını çevirirlerdi. Eşekleri, tavukları vardı. Ramazan dışında da gelirlerdi, ama bu kez köyün dışına çıkarlar, deniz kenarı, orman yakını gibi bir yerde dururlar, köye düğünlerde gelirlerdi. Cuma günü akşam başlar düğün, Pazar günü akşam biter. Hangi düğünü ne zaman çaldırsa ondan kazandıklarıyla geçinirler. Kazanlarda düğün yemeği yapılır, herkese yemek verilirken Abdallara da verilir. Eşleri yoktur düğünde, erkekleri vardır (K.5).

Kışın ekseriyetle daha soğuk olmayan yerlere giderlerdi, deniz kenarları kışın ılık geçer, yazın serin geçer. Yanıkdeğirmen⁴ diye bir yerimiz var bizim, Burnaz plajı. Orası denize çok yakın. Gider çadırını oraya kurar soğuk suyun başına, yazın orda oyalanır, ramazanlık günü taşınır, köyün bir tarafına konar. Tam biçerdöver zamanı geldi mi, köylü hasılatı toplamaya başladı mı eli heybeli eli torbalı gelirler. Erkek eşeğin üzerine biner, kadın yürür. Tarla kenarında dururlar. "Ağam hayırlı olsun, bereketli olsun, Allah bereketini artırsın" derler. Biz de onlara adlarıyla hitap ederdik. Abdal demezdik. Kendileri de aşiret biz derlerdi. Biçerdöver zamanı mayıs ve hazirandır, buğdayların biçildiği zamandır. Her Abdal da gelmez, o köyde ramazan davulumuzu çalan, düğünümüzü çalan Abdallar gelir, emeğinin karşılığını alacak yani. Köylü de verirdi, çuval çuval buğdayları olurdu (K.5).

Davulu iyi bilirlir, yediden yetmişe hepsi davul zurna çalar. Bilir ki çocuğu da kendinden sonra davul zurna çalacak. Çocuk daha yedi sekiz yaşlarında başlar zurna çalmaya. Küçük yaşta davula vurmaya öğretir. Önce büyük davulun yanına oturturlar çocuğu, kulak eğitimini yaptırıyorlar sanıyorum. O davula vurdukça o sesi anlıyor çocuk. Davulun arkasında da iki çubuk var ya, onu vurarak ses eğitimini yapıyorlar. Buna şahit oldum. Beraber büyüdük o çocuklarla. Her ramazan davulu çaldıklarında bacı gardaş gibi olurduk.

⁴ Hatay/Erzin'e bağlı deniz kenarında bir yer. Eski adı Yanıkdeğirmen, yeni adı Burnaz'dır.

Soframıza oturmazlardı ama. Yemeği alırlar giderler kendileri başka yerde yerlerdi. Düğünde bile üç gün düğünümüzü çalarlardı ama yine de soframıza oturmazlardı, kendilerine masa kurarlardı. Yadırganır diye düşünürlerdi belki, biz davul çalıyor, sepet yapıyor diyorduk ama onurlu insanlardı. Soframıza davet ederdik. Köyün kahvesine gelirlerdi. Hiç hırsızlığı bilmezlerdi. İbadet bilmezler, camiye bilmezler ama ağızlarından Allah peygamber hiç eksik olmazdı, küfür etmezlerdi. Sarhoş olsalar dahi ağızlarından kötü söz çıkmazdı (K.5).

Düğünde halay başını çekecek kişiler vardır, halayın başını çekecek kişileri bilirlerdi onlar. Onların ayağına göre davul vurmaya öğrenirlerdi. Kendi davul çalıyorsa çocuğu yanında bekler. Hangi davulu kime göre çalıyor çocuk öğrenir, orada yetiştiriyor çocuğu. En iyi eğitim uygulamalı eğitim denir ya, bunu yapıyorlardı. Düğüne çocuklarıyla gelirlerdi. Kendi davul çalar, büyük çocuğu zurna çalar, küçük çocuğu da orada bekler, yere kim para atarsa paraları toplar orada, davulcunun olurdu o da. Zengin düğünlerinin davullarını bazen beş bile çalıyorlardı, buradaki toplanan şaba yeter bana derlerdi. Çünkü sel gibi para atılırdı. Zengin düğünlerinde çok fazla sayıda davul çalınır. Abdallar kendi aileleri, akrabalarıyla gelirlerdi düğüne, yabancıyı sokmazlardı içlerine. Çünkü iyi davul çalarlarsa başka düğünlere de çağrılırlar. İsim yaparlar. Çalarken asla hata yapmazlar, adam ayağını kaldırırken davulun sesini ona göre verir, ustalığını gösterir. Davulla perende atarlar, sanki minderin üzerinde atıyor halbuki taşın toprağın üstündedir. Her Abdal perende atamaz. O anda halay başı Abdalın alınına para yapıştırır. Çok güzel çiftetelli oynarlar. O hünerini gösterdikçe düğün sahipleri ve misafirler para atarlar. Kendileri hem davul çalar hem de oyunculuklarını gösterirler. O orada oynarken eğer kimseyi bulamazsa zurnacı atılan paraları toplar. Köçeklik yapması için özellikle birilerini getirirler. Abdalların şalvarı topuğuna kadar, ortası sarkar, o sarktı mı şalvar geniş olur. Davulla her hareketi yapmayı sağlayacak genişlikte olur. Beyaz gömlek siyah şalvar giyerler. Yelek de olur ama oynarken çıkarır. Ayakkabısı yumurta topuklu, sivri burunludur. Aslında sivri burunlu ayakkabının ökçesine basarsan, yani ökçesine basarak giyersen Abdal ayakkabısı olur, Abdal ağası geliyor derler. Bazı düğün sahipleri düğün evine gelecek paraları içlerinden seçtikleri bir Abdala toplatırlar. Davulcu yeni gelmiş misafirin önünde davuluna vurur, şaba yapar, misafir cebinden parayı çıkarır ve masanın üzerine atar, Abdal onu götürür, Abdal ağasının cebine koyar. Para Abdal ağasının önünde akşama kadar toplanır, sonra parayı düğün sahibinin önünde döker ve sayarlar, düğün sahibine verilir, örneğin bin lira toplandıysa yüz lirasını da Abdal ağası alır. Karşılama iki üç davulla olur. Karşılama havası vardır. Mesela belli bir oyun havasını çalarken, misafir geldiğinde hemen karşılama havasına geçer, hızlı hızlı davula vurulur biri geldi der gibi. Misafirden parasını alıncaya kadar davulu çalar, Abdal ağası misafiri yerine oturtur parasını alır. Misafiri Abdal ağası karşılar, elinde de bir Türk bayrağı olur. Çaycısı, yemekçisi hazırdr (K.5).

Aylar öncesinden düğün tarihi Abdallara bildirilir, o da yazar, sıraya koyar. Eğer bulunamazsa Ceyhan'a gidilir, Caynak mahallesindeki Abdallardan çağılır. Davulu iyi çalan Abdalların adı bellidir. Mesela meşhur Abdal Veli vardı. Çok iyi çalardı. Bu konuda eline kimse su dökmezdi, bütün yöresel havaları bilirdi, hem türküsünü söylerdi, hem davulunu çalardı. Onun için herkese davul çaldırılmazdı. Çünkü iyi bir oyuncuya iyi bir davulcu eşlik etmelidir. Türkülü oyunlar olduğu zaman halay başı oynar, türkü söyleneceği zaman oyunun yarısında durur, halay başı türküyü söylerken davulcu da ona eşlik eder, derken halay başı susar, davulcu söylemeye başlar, yarıda keser tekrar halay dönmeye başlar, yine yarıda oyun

durur ve türkünün yarısına devam eder, Böylece bir türkü deyiş gibi uzun bir oyun havası haline gelir. Abdala hem söylettirirler hem de biraz alkol aldırırlar, daha rahat olması için (K.5).

Düğünde köyün genç erkekleri kadın elbisesi giyer, yüzünü boyar, kadın gibi olur, kadın gibi oynamaya başlar, göbek atar, davulcu ona göre oyun havasını vurdurur, bir eğlence olur. Kimse tanımasın diye gece yapılır. Gecedən güneş doğuncaya kadar Abdal davul çalar, Abdal, halay başı ve halay çekenlerle birlikte sabaha karşı davul çala çala herkesin köyde evine gider, herkesi yatağından kaldırırlar, "bir tane tavuk vermezsen seni sabaha kadar uyutmayız" derler. Kimse de kahretmez, beni rahatsız etme demez. Sabahleyin düğün evinde tavuğu kesip yerler. Düğün evinde de kimse uyumaz. O arada davulun çevresinde oyun oynayanlar Abdala türkü söylettirirler, para verirler oyun oynattırırlar, perende attırırlar (K.5).

Elli yıl önce kendi iç çamaşırlarını kendileri el ile dokurlardı. Sepetlerini kendileri yaparlar hemen götürüp satarlardı. Bir dürüm ekmeğe, bir tavuğa satarlar, değişirler. Kamıştan örerler, dere kenarlarında içi boş kamışlar olur, onu dilimleyerek temizlerler. Çamaşır selesi örerler. Bizim Yörüklerin yufka koydukları kenarları hafif yüksek ekmek selesi örerler. Yumurta sepeti yaparlar. Zurnalarını, davul kasnaklarını da kendileri yaparlar. Kavak ağacından yaparlar. Kalaycılar vardı ama elli yıl önceydi, ben çok küçüktüm. Bakır kaplarımız vardı, onları kalaylardı. Ama o mesleği pek ilerletmediler. Zannedirim krom, alüminyum çıktıktan sonra kayboldu bu meslek. Eve gelirler, bir ocak yaparlar, bir çukur açarlar, üzerine taşları koyarlar, kömür koyarlar, körüğü biri kullanır, biri kalay yapar. Parlatmak için de ayaklarıyla kumu çakılla karıştırıp çamur yaparlar, tabakların içini temizlerler, zehrini alır, nişadır çalarlar ondan sonra kalaylarlar. Eskiden öyle değildi. Tabağın içine ayağını sokar, ağırlığını vererek iyice parlatırlardı. Bunlar temelli köyün dışında kalan Abdallardı. Kışın yaparlardı. Davulcular aynı zamanda sepet yapardı ama kalaycılar ayrı bir meslekti (K.5).

Günümüzde köydeki Abdallar dağıldılar. On yıl öncesine kadar köyde yaşıyorlardı. Gençler eskisi gibi mesleği devam ettirmedi. Hayat değiştı, televizyon, internet çıktı, çalgılar çıktı, düğün salonları çıktı (K.5).

Sonuç

Ceyhan civarında yaşayan Abdalların toplumsal yaşantılarına dair elde edilen veriler, Abdal topluluklarının önemli işlevlere sahip olduğunu göstermektedir. İcra ettikleri zanaatlar ve ürettikleri mallarla geçimlerini sağlarlarken içinde buldukları topluluğun ihtiyaçlarını da karşılamışlardır. Köylünün günlük hayatta işine yarayacak eşyaların ve tarım aletlerinin yapımında, ayrıca daha kullanışlı hale gelmesinde demirciler; hasat sonunda ürünlerin taşınmasında ve günlük işlerde kullanılmak üzere yaptıkları sepetlerle sepetçiler; o günün koşullarında kullanılan bakır mutfak kaplarının bakımında kalaycılar; en önemlisi sürekliliği ve temel geçim kaynaklarından olan müzisyenlikleriyle ünlenen Abdallar, ramazan davulculuğundan, düğünlerde çalgıcılıktan şaba geleneğine, çeşitli eğlencelerin düzenlenmesine kadar Adana/Ceyhan halk kültürünün önemli bir parçasını oluşturmuşlardır. Her ne kadar yerleşim yerlerinin uzağında yaşamayı tercih etseler de, toplumsal hayatın her alanında köylü ile iç içe olmuş ve onlar tarafından da değer görmüşlerdir. Harman zamanında tarlalardan ihtiyaçlarını karşılamışlar, kışlık yiyeceklerini köylüden temin etmişlerdir.

Değişen hayat şartları, ulaşım araçları, ihtiyaçların karşılanmasında teknolojik gelişmelerle üretim modellerinin yer değiştirmesi gibi nedenler Abdalların iş ve yaşam alanlarını daraltmış, göçebelikten yerleşik hayat tarzına dönüştürmüş olsa da Ceyhan Abdalları buldukları yerde varlıklarını çeşitli işler yaparak sürdürmektedirler. Günümüz şartlarında, demircilik tarım aletlerinin modernleşmesiyle artık yapılamamaktadır. Sepet yapımı sürmekte, minibüslerle köy köy dolaşarak satışı yapılmaktadır. Kalaycılık, bakır kapların yerine porselen mutfak gereçlerinin kullanılmasıyla sona ermiştir. Düğünler ise şehirlerde genellikle düğün salonlarında elektronik müzik aletleriyle yapılmaktadır, ancak bunun dışındaki düğünlerde daha çok da kırsal kesimlerde Abdallar çağrılmaktadır. Ayrıca düğünler eskisi gibi günlerce sürmemekte, bir gün içinde bitmektedir, bu da Abdalların eskiye nazaran kazancını etkilemiş olmalıdır. Düğünlerde misafirleri karşılamadan şaba geleneğine, takla atmaktan köçekliğe kadar düğün eğlencelerinde yer almışlardır. Günümüzde davul zurnanın yanında klarnet, keman gibi enstrümanlar da çeşitli eğlencelerde özellikle içkili müzikli toplantılarda Abdalların çaldığı enstrümanlar arasına girmiştir. Küçük yaştan itibaren çocuklarını da davul zurna çalmaları ve ses eğitimi hususunda eğitmeleri, eğitimci işlevlerini göstermektedir. Sadece erkekleri değil kadınları da sosyal yaşamın içinde yer almış, evlere giderek çeyizlik ya da günlük ev işlerinde kullanılmak üzere çeşitli malzemeler satarak geçime katkıda bulunmuşlardır.

Sonuç olarak, her ne kadar toplum hayatı değişse de eski canlılığını yitirse de, yerleşik kültür içinde Ceyhan'da Abdallar bu değişim içinde varlıklarını icra ettikleri mesleklerle sürdürmektedirler.

Kaynaklar

- Akalın, Şükrü Haluk (haz.). (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk dil kurumu.
- Aksüt, Ali. (2002). "Abdallarla İlgili Notlar". *Folklor/Edebiyat*, XXIX, 13-17.
- Andrews, Peter Alford. (1992). *Türkiye 'de Etnik Gruplar*. (Çev. Mustafa Küpüşoğlu) İstanbul: Ant Yayınları.
- Atabeyli, Naci. (1934). "Abdallar". *Ün Isparta Halkevi Mecmuası*, 6, 111-114.
- Caferoğlu, Ahmet. (1949). "Kırşehir Vilayetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1, 79-96.
- Devellioğlu, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Erkan, Serdar. (2009). "Abdallar Üzerine Bir Değerlendirme". *Türk kültürü Araştırmaları Dergisi*, 2, 232.
- İslam Ansiklopedisi. (1945). *Abdal (ebdal) maddesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kılıçkırın, Mazlum Nusret. (1977). "Kilis Dolaylarında Halk Oyunları". *Türk Folklor Araştırmaları*, 324, 7960-7961.
- Köprülü, Fuat. (1935). *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Meydan-Larousse. (1969). *Abdal*. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Okumuş, Ejder. (2005). "Türkiye'de Marjinal Bir Grup Olarak Abdallar." *SBArD (Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi)*, 6, 593-626.
- Örnek, Sedat Veyis. (1977). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Türk İş Bankası Kültür Yayınları.
- Poyrazoğlu, O. Nuri. (1995). "Çukurova Abdalları Üzerine". *Folklor/Edebiyat*, 2, 75-77.
- Timuroğlu, Vecihi. (1980). *Ahmet Kutsi Tecer*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ülkütaşır, M. Şakir. (1968). "Abdallar". *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Dergisi*, 64, 251-252.
- Yalman (Yalgın), Ali Rıza. (1993). *Cenupta Türkmen Oymakları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yılıgür, Egemen. (2018). "Balkanlar, Anadolu ve Mezopotamya'da Zanaat Göçebeleri." *KADERgi sosyal kalkınma dergisi*, 8, 23-24.

İnternet Kaynakları

- Artun, Erman. (ty). "Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları." http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_cukurova_fikra.pdf (Son Erişim Tarihi: 10.07.2019).
- Çukurova. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Çukurova> (Son Erişim Tarihi: 09.07.2019).
- Gülçiçek, A. D. (2004). "Abdallar." <http://hbvdergisi.gazi.edu.tr/index.php/TKHBVD/article/view/559/549> (Son Erişim Tarihi: 15.06.2019).

Kaynak Kişiler

K.1: Şadiye Kara, 1927 doğumlu, Okuryazar değil, Ev hanımı, Ceyhan/Tumlu.

K.2: Müslüme Yağbasan, 1962 doğumlu, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Ceyhan/Tumlu.

K.3: Nizamettin Tarçın, 1947 doğumlu, Ortaokul mezunu, Emekli, Ceyhan/İsalı.

K.4: Adalet Tarçın, 1951 doğumlu, İlkokul mezunu, Ev hanımı, Ceyhan/İsalı.

K.5: Mehmet Mete, 1956 doğumlu, Üniversite mezunu, Öğretmen, Ceyhan/Selimiye (Yapalak).

K.6: Ayşe Pehlivan, 1960 doğumlu, Lise mezunu, Emekli, Ceyhan/Tumlu.